

Özgür Yazılım...

Özgür Yazılım Nedir?

Yazılım endüstrisinin donanıma bağlı olduğu dönemlerde, bilgisayar kullanıcılarının yazılımları üzerinde her türlü özgürlüğe sahip olmaları oldukça normal karşılanan bir durumdu. Yazılımların gittikçe karmaşıklaşması üretici firmaların yazılım üzerindeki yatırımlarını telif haklarıyla korumaya yöneltti. Yazılımlarını korumak için sadece çalıştırılabilir sürümü dağıtmak gibi teknik çözümler üretmeye başladılar. Bu şekilde kullanıcıların yazılım üzerindeki haklarını kısıtlamış oldular. 1983 yılında Richard Stallman, bilgisayar endüstrisindeki ve kullanıcılardaki kültür değişimi-minden rahatsız olduğu için GNU ("GNU's Not Unix") projesini başlattı. GNU işletim sistemi geliştirme Ocak 1984 yılında başlarken, Ekim 1985 yılında Özgür Yazılım Vakfı kuruldu. Richard Stallman bu vakfın kurulu-şuyla birlikte, Özgür Yazılım tanımını [1] ve "Copyleft" kavramını, herkes için yazılım özgürlüğü görüşünü ortaya attı.

Özgür yazılım, özgürlükleri korumaya yönelik bir akımın adıdır. Özgür yazılım denildiği zaman, İngilizce'deki "Free Software" ifadesinin ilk kelimesinin ("free") çift anlamlı olması dolayısıyla oluşan yanlış anlamayı önlemek için özellikle vurgulanması gereken, "Free software" denildiği zaman "free beer" (bedava bira) değil "free speech" (ifade özgürlüğü)'nün akla gelmesi gerektiğidir [2].

Özgür yazılımın temelinde kullanıcının bir yazılımı çalıştırma, kopyalama, dağıtma, inceleme,

değiştirme ve geliştirme özgürlükleri yatar. Daha kesin ve açık bir ifadeyle, özgür yazılım kullanıcılar için aşağıdaki özgürlükleri tanımlar[2]:

- Her türlü amaç için programı çalıştırma özgürlüğü (özgürlük 0).
- Programın nasıl çalıştığını inceleme ve kendi gereksinimleri doğrultusunda değiştirme ve uyarlama özgürlüğü (özgürlük 1). Program kaynak koduna erişim bunun için bir ön şarttır.
- Yeniden dağıtma ve topluma paylaşma özgürlüğü, böylece komşularınıza yardım edebilirsiniz (özgürlük 2).
- Programı geliştirme ve gelişmiş haliyle topluma dağıtma özgürlüğü, bu özgürlüğün amacı tüm topluluğun geliştirmelerden yararlanmasını sağlamaktır (özgürlük 3). Program kaynak koduna erişim bunun için de bir ön şarttır.

Bir program bütün kullanıcılara yukarıdaki hakları tanıdığı zaman, özgür bir yazılım olur. Özgür bir yazılıma sahip olduğunuz zaman kopyalarını aynen ya da değiştirerek, ücret karşılığı veya ücretsiz, herkese ve her yerde dağıtma özgürlüklerine sahip olursunuz. Bu özgürlüklere sahip olmak, kimseden izin almamayı ve izin için hiçbir bedel ödememeyi de içerir.

Bir programı özgür yazılım yapmanın en kolay yolu, tüm telif haklarından vazgeçmektir. Fakat bunu yaptığınız zaman bazı "kötü niyetli", "işbirliğini sevmeyen" insanların bu yazılımı değiştirerek mülkiyetli bir hale getirmesine yol açmış olursunuz. Değişiklik yaparlar, ve sonuçta elde ettikleri yeni ürünü sahipli bir yazılım şeklinde tekrar yayınladılar. Sahipli olarak yayınlanan bu yazılımı kullanmak isteyen yeni

kullanıcılar yazılımın ilk üreticisinin sağladığı özgürlükten yararlanamazlar. Tüm kullanıcılara özgürlük sağlamak isteyen GNU projesinin "copyleft" yöntemini kullanması bu yüzdendir. GNU yazılımlarının tüm haklarından vazgeçmek yerine, o yazılımları "copyleft" yöntemiyle özgürleştirmektedirler.

Copyleft, bir programı veya başka bir çalışmayı özgür yapmak için genel bir yöntemdir. Bu yöntemle, özgürleştirilmiş bir çalışmanın tüm değiştirilmiş ve genişletilmiş sürümlerinin de özgür olması garanti altına alınmış olur. Yazılımlar için copyleft örneği olarak Genel Kamu Lisansı ("General Public License") (GNU GPL) örnek olarak verilebilir [3].

Yazılım geliştiriciler, ürettikleri yazılımı GNU GPL lisansı altında yayınlatabilirler. Bu şekilde yayınladıkları yazılımlar özgür bir yazılım olur ve bu yazılımlar kimin değiştirdiğinin veya dağıttığının önemi olmadan özgür bir yazılım olarak kalır. İşte bu yazılımlar için Copyleft kavramıdır. Yazılımın hakları korunmuştur, ama sahipli yazılımların yaptığı gibi kullanıcıları kısıtlamak yerine, her kullanıcının haklara sahip olması şeklinde korunmuştur.

[1] http://en.wikipedia.org/wiki/Free_software

[2] *The Free Software Definition*, <http://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html>

[3] *A Quick Guide to GPLv3*, <http://www.gnu.org/licenses/quick-guide-gplv3.html>